

POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto

Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2045

Lähtökohdat ja alustavat tavoitteet,
luonnos 31.8.2026

Luonnos, 31.8.2026

Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2045

Lähtökohdat ja alustavat tavoitteet, luonnos

31.08.2026

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Yleiset lähtökohdat ja alustavat tavoitteet	2
3. Teemakohtaiset lähtökohdat ja alustavat tavoitteet	4
3.1. Aluerakenne	4
3.2. Liikenne	6
3.3. Luonnonsuojelu ja arvokkaat luontoalueet	11
3.4. Luonnonvarat.....	14
3.5. Kulttuuriympäristöt ja maisemat	15
3.6. Virkistys- ja matkailu	16
3.7. Erityistoimintojen alueet.....	19
3.8. Energiainfra	20

1. Johdanto

Pohjois-Karjalan maakuntakaavan 2045 lähtökohdat ja alustavat tavoitteet -raportti on maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan (OAS) liittyvä taustaselvitys. Tämän taustaselvityksen tarkoituksena on tuoda OAS:ia laajemmin teemakohtaisesti eri maankäyttömuotojen alustavia lähtökohtia, tavoitteita sekä selvitystarpeita. Tavoitteena on luoda pohjaa maakuntakaavan luonnoksen ja ehdotuksen laatimiseen ja samalla antaa keskeisille sidosryhmille ja kaikille maakuntakaavan osallisille mahdollisuus kommentoida heti käynnistysvaiheessa myös kaavalle asetettavia tavoitteita. Kokonaisuutena taustaselvitys toimii nimenomaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa taustoittavana ja erityisesti tavoitteiden osalta tarkentavana asiakirjana.

2. Yleiset lähtökohdat ja alustavat tavoitteet

Keskeisenä lähtökohtana Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2045 laadinnalle ovat maakunnalliset ohjelmat kokonaisuudessaan eli voimassa olevat maakuntakaavat (2040), maakuntastrategia 2045 sekä maakuntaohjelma POKAT 2029. Alueidenkäyttölaki (AKL) ja alueidenkäyttöasetus (korvaa maankäyttö- ja rakennusasetuksen) ohjaavat maakuntakaavan laatimista sisältövaatimuksineen ja vaikutusten arviointivelvoitteineen. Samoin valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) tulee ottaa huomioon maakuntakaavaa laadittaessa ja ne tulee yhteensovittaa maakunnan omien tavoitteiden kanssa. Yhteensovittamista tehdään muun muassa elinkeinoelämän kehittämisen, liikenteen ja ympäristön vaatimusten kanssa.

Tämän taustaselvityksen teemakohtaiset **lähtökohdat** pohjautuvat voimassa oleviin maakuntakaavoihin ja puolestaan **tavoitteet** erityisesti valtakunnallisiin linjauksiin (mm. VAT) sekä maakunnalliseen ohjelmatyöhön eli maakuntastrategiaan ja ohjelmaan. Kaavaa varten on mahdollista myös asettaa erityisiä tavoitteita. Alustavat **selvitystarpeet** on myös kirjattu mukaan tähän taustaselvitykseen. Tämän asiakirjan rakenne on laadittu sen kaltaisesti, että tavoitteet ovat yleispiirteisempiä, kun taas selvitystarpeet konkretisoivat eri maankäytön kysymyksiä siten kuin ne kaavan lähtökohtatilanteessa nähdään.

Yleisistä tavoitteista keskeisimmät liittyvät väestö- ja työpaikkatavoitteisiin. Pohjois-Karjalan tavoitteena on kasvattaa työpaikkojen määrää nykyisestä noin 61 000 työpaikasta 67 000 työpaikkaan huolimatta kokonaisväestömäärän vähentymisestä maakunnassa. Taustalla on nykyinen korkea työttömyys maakunnassa, jonka merkittävään vähenemiseen työpaikkatavoite osaltaan perustuu. Väestö- ja työpaikkaennusteita ei ole tehty seuduille, vaan ennusteet kattavat koko maakunnan.

Maakuntakaavan päätavoitteet:

- Pohjois-Karjalan asemaa ja vetovoimaisuutta vahvistetaan kansallisesti ja kansainvälisesti – näkyvyyttä ja vahvuudet ja ominaispiirteet esille!
- Elinkeinotoiminnan kehittämisen edellytykset turvataan - lisää ja monipuolisesti tuottavaa työtä ja laadukkaita tuotteita mutta ennen kaikkea työpaikkoja maakuntaan!
- Tasapainoinen aluerakenne ja vetovoimainen asuin- ja vapaa-ajan ympäristö – Joensuun seutu, Pielisen Karjala ja Keski-Karjala maakunnan aluerakenteen ajureina omilla ja uusilla kehittyvillä vahvuusalueillaan!
- Ympäristön ja luonnonvarojen kestävä käyttö – luonnon- ja kulttuuriympäristön hoito ja suojelu sekä luonnonvarojen käyttö kestävästi ja vastuullisesti

Kohdennetummin vielä maakuntakaavan laatimiseen yleiset tavoitteet:

- Maankäytön, asumisen, palvelujen ja liikenteen toimiva ja kestävä yhteensovittaminen toimii pohjana kaikessa maankäytön suunnittelussa ja kehittämisessä

- Alueen kilpailukykyä parannetaan huolehtimalla hyvin saavutettavissa olevista ja laadukkaista asuin-, teollisuus- ja työpaikka-alueista, vapaa-ajanmahdollisuuksista, palveluista sekä liikenneyhteyksistä
- Laaditaan maakuntakaava uuden alueidenkäyttölain hengessä ja uuden kansallisen rakennetun ympäristön tietojärjestelmän (RYHTI) tietomallin mukaisesti
- Kumotaan useat voimassa olevat maakuntakaavat ja saatetaan maakuntakaavallinen tieto yksiin kansiin helpottamaan sen tulkintaa, seuranta ja toteuttamista
- Viedään maakuntakaavaa yleispiirteisempään ja strategisempaan suuntaan, vähemmän merkintöjä mutta vaikuttavammin, käsitellään kohdennetusti maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittäviä maankäytön kysymyksiä
- Läpileikkaavat teemat suuntaavat ratkaisuja eri maankäyttömuodoissa (energiaturros ja puhdas siirtymä, kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus, ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen)

3. Teemakohtaiset lähtökohdat ja alustavat tavoitteet

3.1. Aluerakenne

Lähtökohdat

Aluerakennekysymyksiä on käsitelty Pohjois-Karjalan maakuntakaavassa 2040 eli käytännössä vuosina 2016–2020. Pohjois-Karjalan aluerakenneselvitys laadittiin vuonna 2016/2017 edellisen kokonaismaakuntakaavan pohjaksi. Aluerakennekarttaa päivitettiin syksyllä 2025 maakuntastrategian 2045 aluerakenteen tarkastelua varten.

Pohjois-Karjalan aluerakennetta kuvaa strateginen sijainti idän ja lännen välissä, Pohjois-Karjalalla on yli 300 kilometriä yhteistä rajaa Venäjän kanssa. Pohjois-Karjala on mukana useissa kansainvälisissä hankkeissa ja toiminnallisissa verkostoissa erityisesti Euroopan suuntaan mutta myös vahvasti muihin eri maanosiin Pohjois-Karjalalle tärkeissä teemoissa, joita ovat esimerkiksi muun muassa metsäala ja fotonikka.

Maakunta muodostuu edelleen selkeästi kolmesta seudusta eli Pielisen Karjalan seudusta, Joensuun seudusta sekä Keski-Karjalan seudusta, joilla kaikilla on omat erityispiirteensä ja vahvuutensa. Pohjois-Karjalan keskusverkko on selkeä. Joensuu maakuntakeskuksena ja valtakunnan osakeskuksena Joensuun seudulla, Lieksa ja Nurmes Pielisen Karjalan suurimpina keskuksina ja palvelukeskittyminä Pielisen Karjalassa ja Kitee Keski-Karjalan suurimpana keskuksena ja palvelukeskittymänä Keski-Karjalassa. Seuduilla on myös muita osittain seudullisia palveluja tarjoavia keskuksia kuten Outokumpu ja Ilomantsi Joensuun seudulla.

Tavoitteet

Aluerakenteen tavoitteet tulevat keskeisesti maakuntastrategiasta 2045 ja maakuntaohjelmasta, mutta myös muita kohdennettuja tavoitteita tullaan asettamaan kaavatyöhön.

Maakuntakaavan tavoitteet aluerakenteen kehittämiseksi:

- **Tasapainoinen alue- ja yhdyskuntarakenne, jossa Joensuu valtakunnan osakeskuksena ja vetovoimaiset seutu- ja palvelukeskukset maakunnan muina keskuksina**
- **Huomioidaan monipaikkaisen elämisen, yrittämisen ja työnteon mahdollistava, vetovoimainen maakunta maankäytön suunnittelussa**
- **Maakunnallista ja seudullista merkitystä omaavien palvelukeskusten sekä laajemmin taajamien vetovoimaisuutta ja omaleimaisuutta asumisen, vapaa-ajan, työnteon ja palvelujen kohteena vahvistetaan**
- **Kaupan ja vapaa-ajan palveluiden sekä matkailun keskittymien kehittämisedellytykset mahdollisesta**
- **Maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät puhtaan teollisuuden keskittymät tunnistetaan ja ne osoitetaan tarvittavin maankäytöllisin varauksin**
- **Rajan läheinen alue kestävä kehityksen ja kokonaisturvallisuuden mallialueena nostetaan vahvemmin esiin**

Selvitystarve

Aluerakennekartta 2045 on päivitetty vuoden 2025 aikana osana Pohjois-Karjalan maakuntastrategiaa 2045. Aluerakenteen tavoiterunko alue- ja palvelukeskusverkkoineen on siis olemassa ja toimii pohjana maakuntakaavan laadinnassa. Joitakin selvitystarpeita on kuitenkin tunnistettu.

Yhtenä keskeisenä selvitystarpeena on päivittää Pohjois-Karjalan kauppapaikkaselvitys erityisesti Joensuun kaupunkiseudun osalta vuoteen 2045 saakka. Samassa yhteydessä nähdään tarpeelliseksi myös saada päivitetty tilannekuva koko maakunnan kaupan osalta. Teollisuus- ja työpaikka-alueet tulee myös käydä läpi myös puhtaan siirtymän ja energiamurroksen mukanaan tuomat uudet haasteet ja mahdollisuudet huomioiden. Yleisemmin voidaan puhua puhtaan teollisuuden keskittymistä ja niiden maankäytöllisistä edellytyksistä Pohjois-Karjalassa.

Kauppapaikkaselvityksen keskeisenä tavoitteena on maakuntakaavan näkökulmasta tarkastella maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävän kaupan kehitystä ja muutosmahdollisuuksia vuoteen 2045, arvioida aiemman kauppapaikkaselvityksen ja voimassa olevan maakuntakaavan ajantasaisuutta sekä selvittää maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävän kaupan mahdollisten muutosten vaikutukset. Seudullisesti merkittävän kaupan kysymyksiä tarkastellaan myös selvityksessä yhdessä kuntien kanssa, mutta ne konkretisoituvat merkinnöiksi sitten kuntakaavoituksessa. Tarkastelualueena kauppapaikkaselvityksessä on erityisesti Joensuun keskeinen kaupunkiseutu, mutta kaupan nykytilannetta ja kehitysnäkymiä sekä seudullisesti merkittävän kaupan mahdollisten muutosten vaikutuksia tarkastellaan myös koko maakunnan alueella.

Kaavatyön aikana:

- Tarkastellaan maakuntastrategiaa varten laadittua aluerakennetarkastelua 2045, ja tarvittaessa tehdään siihen mahdollisia päivityksiä ja/tai tarkennuksia
- Päivitetään Pohjois-Karjalan kauppapaikkaselvitys yhdessä kuntien kanssa
- Käydään läpi taajamien kehittämisen kokonaisuutta (taajamaselvitys?). Taajamat eivät todennäköisesti tule enää maakuntakaavan aluevaraukseksi lainkaan, joten taajamaselvitykset jäävät luontevimmin kuntien kaavoitukseen. Toisaalta maakuntaliitto voi osallistua taajamia koskevaan maakunnalliseen selvitykseen, mikäli kunnat kokevat tarpeellisenä.
- Teetetään selvitys yhdessä kuntien kanssa puhtaan teollisuuden keskittymistä ja niiden kehittämisen maankäytöllisistä edellytyksistä
- Arvioidaan rajan läheisen alueen kehittämistä maankäytöllisesti, samalla osana kansainvälistä Pohjois-Karjalan biosfäärialuetta

3.2. Liikenne

Lähtökohdat

Pohjois-Karjalan maakuntakaavan liikenteellinen yhteysverkko muodostuu tie-, raide-, lento- ja vesiliikenteen yhteyksistä, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta keskeisistä yhteyksistä ja kehittämiskäytävistä sekä tietoliikenneverkoista. Yhteysverkkoon liittyvät myös maakunnan saavutettavuuden ja elinkeinoelämän kannalta keskeiset liikenteen ja logistiikan solmupisteet, kuten lentoasema, satamat, ratapihat ja terminaalit.

Voimassa olevassa maakuntakaavassa yhteysverkkoina käsitellään tie-, raide-, lento-, vesi- ja joukkoliikennettä sekä tietoliikennettä. Myös rajanylityspaikat ovat osa yhteysverkkoa. Maakuntakaavan yhteysverkko muodostaa alueidenkäyttöä ja maakunnan tasapainoista kehittämistä tukevan kokonaisuuden.

Maakuntakaavan yhteysverkko on osa laajempaa maakunnallista liikennejärjestelmää. Maakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnittelussa tarkastellaan väylien ja alueidenkäytön lisäksi muun muassa liikenne- ja kuljetuspalveluja, liikenneturvallisuutta, kestävästä liikkumisesta, liikenteen käyttövoimia, liikennejärjestelmän toimintavarmuutta sekä eri toimijoiden yhteistyötä. Maakuntakaavassa näistä kysymyksistä huomioidaan erityisesti ne, joilla on alueidenkäytöllisiä, maakunnallisia tai ylikunnallisia vaikutuksia.

Maakuntakaavan yhteysverkon kehittämisen ylimaakunnallisena lähtökohtana toimii Itä-Suomen liikennestrategia. Strategian visiona on Itä-Suomen elinkeinoelämää ja asukkaita palveleva uuden sukupolven kestävä liikennejärjestelmä. Sen päämäärät ovat turvallinen ja kestävä saavutettavuus, elinkeinoelämän toiminta- ja kehittymismahdollisuuksien vahvistaminen sekä houkuttelevien liikkumisvaihtoehtojen tarjoaminen. Strategiassa korostuvat lisäksi liikennejärjestelmän kokonaisturvallisuus, huoltovarmuus, vaihtoehtoiset kuljetustavat ja -reitit, alueiden välinen ja kansainvälinen saavutettavuus sekä kestävä alue- ja yhdyskuntarakenteen edistäminen. Elinkeinoelämän näkökulmasta strategiassa painotetaan toimintavarmuutta ja kustannustehokkaita raaka-ainekuljetuksia, tehokkaita ja kestäviä kuljetusketjuja, terminaalien ja jakelupisteiden merkitystä sekä toimintavarmuutta tietoliikennesyhteyksiä.

Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelma 2040 konkretisoi valtakunnallisia ja Itä-Suomen yhteisiä tavoitteita maakunnan olosuhteisiin. Suunnitelman visiona on liikennejärjestelmä, joka tukee maakunnan elinkeinoelämän kehittymistä ja tarjoaa kestävästä liikkumisesta mahdollisuuden eri väestöryhmille asuinpaikasta riippumatta. Sen keskeiset tavoitekokonaisuudet liittyvät liikennejärjestelmän toimivuuteen, turvallisuuteen ja kestävyys.

Maakuntakaavan yhteysverkon kehittämisen kannalta liikennejärjestelmäsuunnitelmasta nousevat erityisesti:

- maakunnan kansallinen ja eurooppalainen saavutettavuus
- elinkeinoelämän kuljetusketjujen toimivuus
- yhteysverkon toimintavarmuus ja huoltovarmuus

- pääväylien ja muun liikenneverkon kehittämistarpeet
- liikenteen ja logistiikan solmupisteet
- joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn alueidenkäytölliset edellytykset
- vähäpäästöisten käyttövoimien infrastruktuuri
- tietoliikenneyhteyksien kattavuus ja toimintavarmuus

Maakunnan liikenteellisen yhteysverkon rungon muodostavat voimassa olevassa maakuntakaavassa Kuutoskäytävä ja Ysikäytävä. Kuutoskäytävä muodostuu neljän liikennemuodon kokonaisuudesta ja Ysikäytävä kahden liikennemuodon kokonaisuudesta.

Kuutoskäytävään sisältyvät valtatie 6 ja Karjalan rata, jotka kulkevat maakunnan läpi etelä-pohjoissuunnassa Joensuun kautta. Joensuun lentoasema sekä Saimaan syväväylä satamineen täydentävät Kuutoskäytävän muodostamaa kansallista ja kansainvälistä yhteyskokonaisuutta.

Kuutoskäytävän merkitys maakunnan pääasiallisena etelä-pohjoissuuntaisena yhteytenä korostuu erityisesti vientiteollisuuden, henkilöliikenteen sekä valtakunnallisten ja kansainvälisten yhteyksien näkökulmasta. Karjalan radan kapasiteetin kasvattaminen ~~parantaminen~~ ja yhteyden nopeuttaminen sekä valtatie 6:n kehittäminen ovat maakunnan saavutettavuuden keskeisiä kehittämiskysymyksiä. Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelmassa Karjalan radan Imatra-Joensuu-rataosuuden välityskyvyn parantamisen ensimmäinen vaihe sekä valtatie 6:n Imatra-Joensuu-yhteysväliselvityksen ensimmäisen korin toimenpiteet on nostettu kärkihankkeiksi.

Ysikäytävä muodostaa maakunnan keskeisen poikittaisyhteyden Niiralan kansainväliseltä rajanylityspaikalta Joensuun kautta Kuopion sekä edelleen Keski- ja Länsi-Suomen suuntaan. Ysikäytävään sisältyvät valtatie 9 sekä Joensuu-Niirala- ja Joensuu-Siilinjärvi-ratayhteydet.

Liikenteen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi viime vuosina. Rajaliikenne Venäjälle on pysähtynyt rajan sulkeuduttua, mikä on muuttanut Niiralan rajanylityspaikan, itäsuuntaisen liikenteen ja logistiikan merkitystä. Samalla geopoliittinen epävarmuus, kokonaisturvallisuuden korostuminen sekä Itä-Suomen saavutettavuuden ja elinvoiman kysymykset ovat nostaneet huoltovarmuuden, liikennejärjestelmän toimintavarmuuden ja vaihtoehtoisten yhteyksien merkityksen aiempaa keskeisemmiksi.

Ysikäytävän rooli painottuu muuttuneessa toimintaympäristössä yhä vahvemmin valtakunnallisena poikittaisyhteytenä Kuopion, Keski-Suomen ja edelleen länsirannikon satamien suuntaan. Niiralan rajanylityspaikan asema säilyy osana kansallista rajaturvallisuutta ja pitkän aikavälin varautumista, mutta maakuntakaavan uudet kehittämislinjaukset eivät perustu itäsuuntaisen liikenteen kasvuun.

Karjalan radan lisäksi länteen ja pohjoiseen suuntautuvien ratayhteyksien merkitys on kasvanut. Näiden yhteyksien kehittäminen ja sähköistäminen sekä henkilö- ja tavaraliikenteen toimintaedellytysten parantaminen vahvistavat maakunnan saavutettavuutta, elinkeinoelämän kuljetuksia ja valtakunnallisen rataverkon toimintavarmuutta. Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelmassa Joensuu-Kontiomäki- ja Joensuu-Pieksämäki-rataosuuksien ja

liikenteen kehittäminen on tunnistettu omiksi kehittämiskokonaisuuksikseen. Joensuu-Kontiomäki rata on samalla Karjalan radan pohjoinen osa, ja sieltä Joensuu-Uimaharju yhteysväli on priorisoitu kiireellisimmäksi sähköistystä vaativaksi kohteeksi.

Myös valtatie 23:n ja Joensuu-Varkaus-Pieksämäki ratayhteyden merkitystä on tarpeen tarkastella länsi- ja eteläsuuntaisena yhteyskokonaisuutena. Liikennejärjestelmäsuunnitelmassa valtatie 23 Varkaus-Karvio-Viinijärvi on nostettu maakunnan kärkihankekokonaisuuksiin. Joensuu-Pieksämäki yhteys on henkilöjunaliikenteessä Joensuu-Imatra-Helsinki jälkeen maakunnan toiseksi tärkein yhteysväli, ja siten priorisoitu vahvasti kehittämisessä.

Maakuntakaavan kannalta keskeistä on olemassa olevan yhteysverkon jatkuvuuden ja kehittämisedellytysten turvaaminen. Liikennejärjestelmäsuunnitelmassa korostuvat tie- ja rataverkon kunto, perusväylänpidon riittävä rahoitus sekä alemman tieverkon merkitys elinkeinoelämälle, palvelujen saavutettavuudelle ja huoltovarmuudelle. Näitä kysymyksiä ei ratkaista maakuntakaavalla, mutta niiden merkitys on otettava huomioon yhteysverkon ja aluerakenteen suunnittelun lähtökohtana.

Maakuntakaavalla voidaan puolestaan luoda alueidenkäytöllisiä edellytyksiä joukkoliikenteelle, kävelylle ja pyöräilylle. Voimassa olevassa maakuntakaavassa on osoitettu esimerkiksi Joensuun seudun joukkoliikenteen ja pyöräilyn kehittämiskäytäviä, joiden suunnittelumääräyksissä korostetaan joukkoliikenteen saavutettavuutta, esteettömiä liityntäyhteyksiä sekä korkeatasoisia, turvallisia ja sujuvia pyöräilyväyliä.

Liikenteelliset ja logistiset solmupisteet ovat yhteysverkon toimivuuden kannalta keskeisiä. Voimassa olevassa maakuntakaavassa Joensuun asemanseutu on tunnistettu valtakunnallisena liikenteen solmupisteinä, jossa yhdistyvät valtakunnallinen raide- ja linja-autoliikenne, maakunnallinen ja seudullinen joukkoliikenne sekä yhteydet lentoasemalle ja kävelyn ja pyöräilyn verkkoon. Tavaraliikenteen kannalta keskeisiä ovat satamat, ratapihat, kuormauspaikat ja terminaalit. Maakuntakaavassa niiden osalta on tarkoituksenmukaista turvata alueidenkäytölliset kehittämisedellytykset ja yhteydet tie-, rata- ja vesiliikenneverkkoon.

Saimaan sisävesiliikenteen toimintaympäristöön liittyy merkittävää epävarmuutta. Maakunnan satamien, syväväylän ja vesiliikenteen toimintaedellytyksiä on tarpeen tarkastella pitkällä aikavälillä. Voimassa olevan maakuntakaavan lähtökohtana on ollut Saimaan kauppamerenkulun ja meritieyhteyden turvaaminen. Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelmassa on lisäksi tunnistettu tarve varautua kansainvälisen meriliikenneyhteyden turvaamiseen tilanteessa, jossa Saimaan kanava ei ole käytettävissä.

Tietoliikenneyhteydet ovat osa maakuntakaavan yhteysverkkoa. Nopeat, kattavat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet tukevat aluerakennetta, yritystoimintaa, etätyötä, digitaalisten palvelujen saavutettavuutta sekä liikennejärjestelmän toimintavarmuutta. Voimassa olevan maakuntakaavan yhteysverkkotarkastelussa tietoliikenneyhteydet on kytketty hyvään saavutettavuuteen ja paikkariippumattomien toimintojen mahdollistamiseen.

Tavoitteet

Maakuntakaavassa liikenteen ja yhteysverkkojen kehittämisen tavoitteena on luoda alueidenkäytölliset edellytykset toimivalle, turvalliselle, kestäväälle ja toimintavarmalle liikennejärjestelmälle sekä yhteensovittaa maakunnan kannalta merkittävät liikenteen kehittämistarpeet muun alueidenkäytön kanssa.

Maakuntakaavan tavoitteet liikenteen ja yhteysverkkojen kehittämiseen ovat:

- Maakunnan kansallisen ja kansainvälisen saavutettavuuden sekä keskeisten liikennekäytävien kehittämisedellytysten turvaaminen.
- Elinkeinoelämän kuljetusketjujen ja logististen solmupisteiden toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaaminen sekä eri liikennemuotojen yhteensovittaminen.
- Liikennejärjestelmän toimintavarmuuden, huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden vahvistaminen sekä vaihtoehtoisten yhteyksien turvaaminen.
- Maakunnan keskusten, taajamien ja matkailualueiden saavutettavuuden sekä liikenteellisten ja logististen solmupisteiden ~~joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytysten~~ kehittämisen osana kestävää liikkumista ja alue- ja yhdyskuntarakennetta.
- Joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytysten kehittämistä tarkastellaan maakuntakaavassa uuden alueidenkäyttölain mukaisesti sen osalta, kun sillä katsotaan olevan laajempaa kuin seudullista merkitystä.
- Tulevaisuuden liikenne- ja tietoliikennejärjestelmän alueidenkäytöllisiin tarpeisiin varautuminen, mukaan lukien vähäpäästöiset käyttövoimat ja toimintavarmat tietoliikenneyhteydet.

Tavoitteet tukevat Itä-Suomen liikennestrategian linjauksia, joissa korostetaan saavutettavuuden, liikennejärjestelmän toimintavarmuuden, huoltovarmuuden, elinkeinoelämän kuljetusten ja kestävien liikkumisvaihtoehtojen kehittämistä.

Maakuntakaavan ratkaisuissa yhteysverkkoa tarkastellaan suhteessa alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Tavoitteena on, että liikenteen ja maankäytön ratkaisut tukevat toisiaan ja että maakunnallisesti ja ylikunnallisesti merkittävien liikenneinvestointien toteuttamiselle säilyvät alueidenkäytölliset edellytykset.

Joensuun kaupunkiseudulla painotetaan joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytysten sekä yhdyskuntarakenteen yhteensovittamista. Voimassa olevan maakuntakaavan tavoitteissa on jo korostettu joukkoliikenteen, jalankulun ja pyöräilyn olosuhteiden ja houkuttelevuuden kehittämistä. Tämä teema käsittelee pitkälti seudullisesti merkittäviä kysymyksiä, joten käsittely siirtyy uuden alueidenkäyttölain mukaisesti jatkossa pääosin kunnille ja kuntien kaavoitukseen. Sovitetaan teema yhteen maakunnallisten ja valtakunnallisten tavoitteiden kanssa, ja sen pohjalta tarkastellaan maakuntakaavan roolia.

Maakuntakaava ei ratkaise liikennepalvelujen järjestämistä, väylien kunnossapidon rahoitusta tai yksittäisten hankkeiden toteuttamisaikatauluja. Sen tehtävänä on turvata liikennejärjestelmän kannalta merkittävien yhteyksien, alueiden ja solmupisteiden alueidenkäytölliset edellytykset sekä yhteensovittaa ne muun maankäytön kanssa.

Selvitystarve

Maakuntakaavatyössä hyödynnetään sekä Itä-Suomen liikennestrategiaa että toukokuussa 2026 hyväksyttyä Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelmaa 2040. Itä-Suomen liikennestrategia muodostaa ylimaakunnallisen liikennejärjestelmätyn strategisen viitekehyksen, kun taas Pohjois-Karjalan liikennejärjestelmäsuunnitelma muodostaa ajantasaisen maakunnallisen tilannekuvan ja kokoaa maakunnan liikennejärjestelmän keskeiset kehittämistarpeet.

Maakuntakaavaan välittyvät näistä suunnitelmista erityisesti ne tavoitteet ja kehittämistarpeet, joilla on alueidenkäytöllisiä, maakunnallisia tai ylikunnallisia vaikutuksia

Kaavatyön aikana:

- Tarkistetaan Kuutos- ja Ysikäytävien rooli, raja- ja kehittämistarpeet muuttuneessa toimintaympäristössä.
- Tutkitaan valtatie 23:n ja Joensuu–Varkaus-ratayhteyden muodostaman länsi- ja eteläsuuntaisen yhteyskokonaisuuden käsittelytapa maakuntakaavassa.
- Selvitetään Karjalan radan pitkän aikavälin kehittämisen edellyttämät alueidenkäytölliset varaukset ja muutostarpeet.
- Tarkistetaan länteen ja pohjoiseen suuntautuvien ratayhteyksien maakuntakaavalliset kehittämistarpeet.
- Tarkistetaan valtateiden 6 ja 9 sekä muiden maakunnallisesti merkittävien tieyhteyksien kaavamerkinnot ja kehittämisvaraukset.
- Selvitetään liikennejärjestelmän toimintavarmuuden, huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kannalta merkittävät yhteydet ja solmupisteet sekä niiden käsittelytarve maakuntakaavassa.
- Tarkistetaan maakunnallisesti merkittävien satamien, ratapihojen, raakapuun kuormauspaikkojen, terminaalien ja muiden logististen solmujen nykytilanne ja kehittämistarpeet.
- Selvitetään Saimaan sisävesiliikenteen, satamien, syväväylien ja uittopaikkojen maakuntakaavalliset muutostarpeet.
- Tarkistetaan Niiralan ja muiden rajanylityspaikkojen ja niihin liittyvien liikenne- ja rajainfrastruktuurin maakuntakaavalliset varaukset.
- Tarkistetaan Joensuun kaupunkiseudun joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kehittämiskäytävien ajantasaisuus ja mahdolliset muutostarpeet (vähintään maakunnallinen merkittävyys huomioiden)

- Tarkistetaan henkilö- ja tavaraliikenteen kannalta merkittävien liikenteellisten solmupisteiden nykytilanne ja kehittämistarpeet.
- Selvitetään maakunnan keskeisten matkailualueiden saavutettavuuden kannalta merkittävät yhteydet ja mahdolliset maakuntakaavalliset muutostarpeet.
- Tutkitaan vähäpäästöisten käyttövoimien, erityisesti raskaan liikenteen lataus- ja tankkausinfrastruktuuriin, käsittelytarve maakuntakaavassa.
- Tarkistetaan tietoliikenneverkon maakuntakaavallinen käsittely ja kehittämistarpeet.

3.3. Luonnonsuojelu ja arvokkaat luontoalueet

Lähtökohdat

Maakuntakaavassa esitetään Alueidenkäyttölain 28 § mukaisesti kaavan laadinnan ajankohdan luonnon- ja koskiensuojelualueet sekä soiden, harjujen ja vesistöjen suojeluohjelmat SL-merkinnällä sekä Natura 2000 -verkoston kohteet (nat). Kaikki suojelumerkinnot kuvataan alueina välttämättä pistemäisen kohdemerkinnän tulkintahaasteet, joita ratkottiin laadittaessa Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040 -kaavaa. Samassa kaavassa luonnonsuojelu- ja koskiensuojelumerkinnot koottiin saman kaavamääräyksen alle ja luovuttiin osoittamasta erikseen alueiden seudullista tai maakunnallista virkistysarvoa. Kaavassa on esitetty sisältövaatimusten mukaisesti Natura 2000 -verkosto, joka edustaa linkkiä Euroopan unionin tavoitteisiin turvata luontodirektiivissä uhanalaisiksi määritettyjä luontotyyppisiä ja lajien elinympäristöjä. Natura 2000 -alueet on muodostettu 24.3.2015 annetulla ympäristöministeriön asetuksella, joka tuli voimaan 17.4.2015 (354/2015).

Voimassa olevassa maakuntakaavassa on esitetty selvityksiin perustuen ennakoiden myös uusia suojelualueita, joilla arvokkaimpien luontoalueiden säilymistä pyritään edistämään. Muut kuin jo perustetut luonnonsuojelualueet on valittu kaavaan ympäristöviranomaisten kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella painottaen luontoarvojen lisäksi toteuttamismahdollisuuksia. Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaiheessa suojelukohteiksi esitettiin merkittävä määrä luonnontilaisia, ennallistamiskelpoisia tai suojelualueisiin kytkeytyviä soita. Näillä suojeltaviksi esitetyillä arvokkailla soilla pyrittiin tukemaan suoluontoa vastapainona kaavassa esitetyille uusille turvetuotantoalueille.

Tiukan suojelun ulkopuolelta maakuntakaavassa on esitetty valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita harjuja, moreenialueita sekä arvokkaita kallioalueita ja kivikoita merkinnöillä ge-1 ja ge-2. Merkintöjen osoittaman geodiversiteetin huomioiminen on maankäytön suunnittelussa tärkeää. Näillä alueilla on geologisten arvojen lisäksi myös biologisia sekä maisemallisia arvoja. Merkintöjä muokattiin laadittaessa Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040 -kaavaa, jolloin yhdistettiin maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaita moreeni- ja harjualueita kuvaavat merkinnät. Näillä alueilla saattaa olla maa-aineslain 3§ tarkoittamia ominaisuuksia ja maa- tai

kalliokiviaineksen ottorajoituksia. Samoin muutamia maakunnallisesti arvokkaita soita kuvataan luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeinä alueina merkinnällä (luo-1).

Perinteisten suojelualue- ja luo-merkintöjen ohella Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040 huomioi uusina luontoarvomerkintöinä arvokkaita pienvesiympäristöjä (alu-1) sekä saimaannorpan lisääntymisen kannalta tärkeitä alueita (alu-2). Luonnontilaisten tai lähes luonnontilaisten pienvesien merkitys monimuotoisina ekosysteemeinä ja vaelluskaloille elintärkeinä lisääntymisalueina on hyvä huomioida yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa. Kaavassa on kuvattu saimaannorppien pesimäalueita, joilla riski häiritä norpan pesimärauhaa on erityisen suuri. Maakuntakaava esittää yleistettynä saimaannorpan pesimäaluetietoja, jotka on toimitettu yksityiskohtaisemmalla tasolla alueen kuntien kaavoittajille huomioitavaksi tarkemmissa kaavoissa. Tässä maakuntakaava pyrkii myös ennakoimaan norppakannan kehitystä lähitulevaisuudessa.

Tavoitteet

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavan sisältövaatimusten mukaisesti kaava pyrkii turvaamaan luonnon monimuotoisuutta ja edistämään luonnonvarojen käyttöä kestäväällä tavalla. Luonnon- ja kulttuuriympäristöistä huolehtiminen kestäväällä tavalla on tärkeää elinkeinojen, väestön hyvinvoinnin ja alueiden identiteetin kannalta. Luonto on nähty yhdeksi tärkeimmistä Pohjois-Karjalan vetovoimatekijöistä, ja luontomatkailu on yksi voimistuvia kansainvälisiä trendejä.

Uudessa alueidenkäyttölaissa on tasapainoiltu rakentamistarpeiden, energiasiirtymän ja ekologisten vaatimusten, kuten luonnon monimuotoisuuden turvaamisen, välillä. Lakiuudistuksen tavoitteena on torjua luontokatoa vahvistamalla luonnon monimuotoisuuden huomioimista kaavoituksessa, joka on nostettu mukaan kaavojen sisältövaatimukseen myös maakuntakaavan osalta. Lakiuudistuksessa korostetaan ekologisen kytkeytyvyyden parantamista, mikä tarkoittaa viheryhteyksien ja lajien elinympäristöjen säilyttämistä suunnittelussa. Nykyinen maakuntakaava kyllä huomioi suojelualueet ja omilla merkinnöillään luontoarvojen kannalta arvokkaita alueita, mutta ei tuo esille luonnon monimuotoisuuden ydinalueita ja niiden välistä kytkeytyvyyttä.

Kaavaa laadittaessa on valmisteilla EU:n ennallistamisasetuksen kansallinen ennallistamissuunnitelma, jossa muun muassa määritellään keinot asetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Samanaikaisesti on laadinnassa Itä-Suomen elinvoimaketuksen koordinoimana Pohjois-Karjalan LUMO-ohjelma, joka on alueellinen luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelma, jolla torjutaan luontokatoa ja vahvistetaan alueen luontoarvoja. Rakentamisen luontohaittoja ja hyvittämistä tutkitaan osana Joensuun seudun yleiskaavan laadintaa (2025-2027). Tavoitteena on määrittää ekologisen kompensaation alueita, joilla ihmisen luonnolle aiheuttama haitta hyvitetään parantamalla luonnon tilaa.

Maakuntakaava tarjoaa luontoarvojen kehittämiseen koko maakunnan laajuisen kehyksen. Tulevaisuudessa maakuntakaavassa osoitetut suojelu-, Natura-, luo-alueet ja arvokkaat

luontoalueet muodostavat perustan, jota voi täydentää tulkinta luonnon ydinalueista ja luontoarvojen kytkeytyneisyydestä. Nämä merkinnät tukevat myös ennallistamisasetuksen, LUMO-ohjelmien ja ekologisen kompensaation tavoitteita.

Maakuntakaavan tavoitteet luonnonsuojelulle ja arvokkaille luontoalueille:

- Luonnonsuojeluverkosto päivitetään eri lähteistä ajan tasalle ja ennakoimaan lähitulevaisuutta huomioiden suojelun realistiset toteuttamismahdollisuudet
- Arvokkaat luontoalueet tuovat alueidenkäytön tietoon maakunnan arvokkaat pienvedet ja saimaannorpan keskeiset pesimäalueet
- Luonnon monimuotoisuuden ydinalueet ja niiden välinen kytkeytyneisyys selvitetään ja huomioidaan kaavassa

Selvitystarve

Ajantasaistetaan luonnonsuojelualueiden tilannekuva ottamatta kuitenkaan esille määräaikaiksiksi päätettyjä luonnonsuojelualueita. Luonnonsuojelua pyritään ennakoimaan esittämällä mukaan selvityksiin ja asiantuntija-arvioihin perustuen myös vielä perustamattomia suojelualueita. Toisaalta nykyisen kaavan esittämistä SL-alueista poistetaan kaikki ne kohteet, jotka ovat suojelematta tai joilla ei ole lähitulevaisuudessa edellytyksiä tulla suojelluiksi. Tätä ajantasaistustyötä tehdään yhteistyössä Itä-Suomen elinvoimakeskusten ja Lupa- ja valvontaviraston kanssa.

- Päivitetään luonnonsuojelualueverkosto uusien kohteiden osalta valtakunnallisten rekisterien mukaan ajan tasalle
- Tarkastetaan kaavassa aiemmin suojeltaviksi esitettyjen alueiden toteutuminen. Karsitaan suojelualueiden esitykset, jotka eivät ole toteutuneet tai joiden toteutuminen on epätodennäköistä.
- Suojelualueverkostoa täydennetään uusilla kohteilla, joiden suojelun valtion ympäristöhallinto on priorisoinut korkealle.
- Huomioidaan kaavassa Metsähallituksen Luontopalveluiden valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin hankitut alueet, joille ei vielä ole perustettu suojelualueita
- Tarkastetaan, ovatko arvokkaiden luontoalueiden (alu) merkinnät ajan tasalla erityisesti saimaannorpan pesimäalueiden osalta.
- Laaditaan selvitys maakunnan luonnon monimuotoisuuden ydinalueista ja niiden välisistä yhteyksistä ennakoiden esittämistä joko maakuntakaavassa tai kaavan taustaselvityksenä

3.4. Luonnonvarat

Lähtökohdat

Pohjois-Karjalan maakunnan keskeisimmät luonnonvarat liittyvät maa- ja metsätaloudesta saataviin monipuolisiin ja uusiutuviin luonnonvaroihin, kaivosteollisuuden malmeihin, metalleihin ja teollisuusmineraaleihin, rakennus- ja infrateollisuuden hyödyntämiin mineraalivaroihin sekä turpeeseen. Pohjavesien käyttö ja suojelu on myös hyvin tärkeä osa luonnonvarojen käytön suunnittelua.

Luonnonvarojen kestävä käyttö maakuntakaavoituksessa tarkoittaa laajasti sitä, että maakuntakaavoituksessa osoitetaan nimenomaan edellytyksiä luonnonvarojen käytölle sekä yhteensovitetään käyttöä luonnonsuojelun sekä muiden maankäyttömuotojen kanssa. Yksityiskohtaisempi erillislainsäädäntö ohjaa sitten tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin luonnonvarojen käyttöä, esimerkiksi maa-aineslaki, ympäristönsuojelulaki jne. Vaikka metsät ovat maakunnan merkittävimpiä luonnonvaroja pohjavesien kanssa niin, metsien käyttöä ei kuitenkaan ohjata maakuntakaavalla, vaan metsälaki ohjaa käyttöä kaikkialla muualla maakuntakaavan alueella, paitsi luonnonsuojelualueilla.

Tavoitteet

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja maakuntakaavan sisältövaatimusten mukaisesti kaava pyrkii edistämään luonnonvarojen käyttöä kestäväällä tavalla.

Maakuntakaavan tavoitteet luonnonvaroille ja niiden käytölle:

- Luonnonvarojen kestävä käyttö ja yhteensovittaminen luonnonsuojelun ja muun maankäytön kanssa kaiken suunnittelun pohjana
- Alkutuotannon ja biotalouden edellytykset turvataan
- Maakunnallisesti merkittävän maa-ainestenoton ja turpeenoton edellytykset turvataan maakuntakaavassa yhteensovittaen luonnonsuojelu ja muu maankäyttö
- Tärkeät pohjavesialueet huomioidaan ja turvataan

Selvitystarve

- Laaditaan maa-ainestenoton ja kiviaineshuoltoa koskeva selvitys Joensuun kaupunkiseudulla yhdessä seudun kuntien kanssa
- Esitetään yhtenäiset laajat peltoalueet päivitettynä

3.5. Kulttuuriympäristöt ja maisemat

Lähtökohdat

Kulttuuriympäristö ilmentää kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Valtakunnallisissa alueidenkäytön tavoitteissa maakuntakaavan tulee turvata elinvoimaisen luonto- ja kulttuuriympäristön säilyminen. Sitä edellyttää myös Unescon yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi, Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelun yleissopimus, eurooppalainen yleissopimus arkeologisen kulttuuriperinnön suojelusta sekä eurooppalainen maisemayleissopimus. Maakuntakaavan yhtenä tehtävänä on lisäksi kulttuuriympäristön tunnettuuden ja maakunnallisen yhteistyön lisääminen vuorovaikutteisen kaavaprosessin avulla.

Kulttuuriympäristöä koskevia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisia valtakunnallisia inventointeja ovat seuraavat: valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (Museovirasto 2009), valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Ympäristöministeriö 2021), sekä muinaisjäännösrekisteri (Museovirasto, päivittyy jatkuvasti). Uutta aineistoa ovat Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten alueiden (VARK) inventointi, jonka valtioneuvosto hyväksyi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi 7.11.2024. Nämä ajallisesti, alueellisesti ja muinaisjäännöstyypeittäin kattavan kuvan maamme arkeologisesta kulttuuriperinnöstä antavat kohteet tulee jatkossa huomioida viranomaisten toiminnassa, maakuntien suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa.

Kokonaismaakuntakaavana laadittu Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040 kokosi edeltävissä vaihekaavoissa esitetyt kulttuuriympäristömerkinnät samalle kartalle. Tällöin havaittiin, etteivät maakunnan rakennettua kulttuuriympäristöä kuvaavat merkinnät ole ajan tasalla ja 1950-lukua uudemmat kohteet puuttuvat maakuntakaavasta. Myös maakunnallisten maisema-alueiden päivitystarve havaittiin, ja se päätettiin toteuttaa ympäristöministeriön käynnissä olleen valtakunnallisen maisema-alueinventoinnin saatua hyväksynnän.

Maakunnallisesti merkittävää kulttuuriympäristöä on selvitetty kokonaismaakuntakaavan jälkeen viimeisimmissä vaihekaavoissa. Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 1. vaihe (turve, arvokkaat suot ja rakennettu kulttuuriympäristö, 2022) osoitti 326 kohdetta ja 22 aluetta maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (ma/km). Kaavavaiheessa toteutettiin modernin rakennusperinnön inventointi, joka toi kaavaan 95 uutta kohdetta ja kuusi uutta aluetta.

Arvokkaat maisema-alueet ajantasaistettiin Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, 2. vaihe (energia ja maisemat) -kaavassa vuonna 2025. Valtakunnallisesti arvokkaiden 12 maisema-alueen ohella arvotettiin 45 maakunnallista maisema-aluetta. Inventoinnissa hyödynnettiin perinteisten lähteiden lisäksi viistoilma kuvausta ja luotiin systemaattinen tietovaranto maisema-alueiden nykytilasta.

Tavoitteet

Rakennettua kulttuuriympäristöjä ja maisemia on käsitelty kahdessa edeltävässä vaihekaavassa kattavasti ja kaikki selvitykset ovat pääosin ajan tasalla. Tässä kaavassa tarkastetaan rakennusperintöä kuvaavien merkintöjen ajantasaisuus lähinnä tietokantoihin ja asiantuntijoihin tukeutuen ja huomioidaan uutena teemana VARK-kohteet. Arvokkaiden maisema-alueiden osalta päivitystarvetta ei ole.

Maakuntakaavan tavoitteet kulttuuriympäristöille ja maisemille:

- **Maakunnan kulttuurisen monimuotoisuuden, historiallisten kerrostumien ja kulttuuriympäristöön liittyvien luonnonarvojen säilyttäminen ja kehittäminen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti**
- **Viihtyisän elinympäristön ja alueen vetovoimaisuuden tukeminen**
- **Kulttuuriympäristöön tukeutuvan aluekehityksen ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten edistäminen**

Selvitystarve

- Valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset alueet (VARK) tulee kuvata ja osoittaa maakuntakaavassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti
- Rakennetun kulttuuriympäristön (ma/km) merkintöjen ajantasaisuuden tarkastus. Tiedossa on, että joitakin kaavassa esitettyjä kohteita on purettu tai ne ovat muuten tuhoutuneet.

3.6. Virkistys- ja matkailu

Lähtökohdat

Maakuntakaavassa osoitetaan virkistyksen, matkailun ja reitistöjen osalta maakunnan keskeisimmät alueet, kohteet ja reitit. Lähtökohdaksi on asetettu verkoston valtakunnallinen tai maakunnallinen merkittävyys. Näin ollen seudulliset ja/tai paikalliset kohteet jäisivät kuntakaavoituksen tehtäväksi, eikä niitä merkittäisi maakuntakaavaan. Verkosto voi muodostua olemassa olevista tai suunnitelluista kohteista sekä jossain määrin myös tavoitteellisista kohteista, joita on lähinnä reitistösektorilla esimerkiksi pitkillä reitistöillä.

Voimassa olevassa Pohjois-Karjalan maakuntakaavassa on osoitettu matkailupalvelujen alueita ja kohteita, virkistysalueita ja -kohteita sekä ulkoilureitit, vesiretkeilyreitit sekä kelkkailureitit ohjeellisina linjauksina. Näiden lisäksi maakuntakaavassa osoitetaan matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueita. Voimassa olevissa maakuntakaavamerkinnoissä on todettu muutostarpeita etenkin matkailussa. Tehdyssä maakuntakaavan seurannassa havaittiin, että matkailupalvelujen alueilta on matkailutoimijoita lopettanut ja joitakin kohteita on muuttunut merkitykseltään enemmän seudullisiksi/paikallisiksi. Näin ollen verkosto tulee todennäköisesti supistumaan kaavatyön aikana ja keskittymään aidosti vähintään maakunnallisesti merkittäviin

kohteisiin tai pienempiin kohteisiin, joissa on selviä kasvusuunnitelmia. Matkailumarkkinoinnin edistämiseksi ja vauhdittamiseksi on Itä-Suomessa muodostettu Lakeland Finland -konsepti ja maakuntakaavamerkinnoilla pyritään tukemaan matkailukohteiden kehittämismahdollisuuksia.

Tavoitteet

Maakuntakaavan tavoitteena on osoittaa olemassa olevat ja kehitettävät maakunnan merkittävimmät matkailualueet ja -kohteet, jolla vahvistetaan maakunnan matkailua tukemalla verkoston alueidenkäyttöisiä toiminta- ja kehittämisedellytyksiä. Matkailu on yksi maakuntaohjelman painopistealaa, jota tuetaan osaltaan myös maakuntakaavoituksella. Selkeänä maakuntakaavan tavoitteena on tunnistaa tämän päivän ja tulevaisuuden kehitettäviä matkailun solmukohtia, jotka toimivat laajasti matkailun ja virkistyksen keskittyminä unohtamatta niiden merkitystä tapahtumamatkailulle sekä tukikohtina reittien käytölle.

Reitistöjen merkitseminen kaavaan linkittyy keskeisesti myös matkailuun, koska reitistöillä nähdään olevan kasvavaa merkitystä paikallisten liikkumisen lisäksi matkailussa. Koska pyöräilyreittien ja pyörämatkailun suosio on kovassa kasvussa, selvitetään kaavatyön aikana niiden käsittelytapaa maakuntakaavoituksessa. Tällä hetkellä pyöräilyreitit ovat olleet kaavan liiteaineistona. Tällä on haluttu osoittaa niiden nouseva merkitys sekä turvata niiden säilyminen virkistyskäytössä niin paikallisten asukkaiden virkistäytymiselle. Viime vuosien aikana uusia reittejä on perustettu etenkin myös matkailua ja sen kasvattamista silmällä pitäen.

Virkistysaluemerkinnöillä halutaan turvata maakunnan merkittävimmät virkistysalueet, jotka palvelevat erityisesti paikallisia asukkaita, mutta osaltaan myös luontomatkailua. Virkistysalueita tullaan osoittamaan etenkin Joensuun kaupunkiseudulle, jossa muun maankäytön paineet ovat muuta maakuntaa suurempia. Virkistysalueiden ja Joensuun kaupunkiseudulla niiden välisten viheryhteyksien osoittamisella turvataan ihmisten luontoon pääsy, mutta viheryhteydet palvelevat samalla myös ekologisina käytävinä eli mahdollistavat osalle eliöstöstä (kasvien ja eläinten) liikkumisen ja siirtymisen paikasta toiseen. Kaupunkiseudun ulkopuolelta osoitetaan merkittävimmät virkistysalueet ja -kohteet, joilla on laajempaa merkitystä.

Matkailun ja virkistyksen osalta maakunnassa on tarve tehdä ylimaakunnallista yhteistyötä ja mahdollisia yhteisselvityksiä muun muassa Lakeland Finland konseptin ja reitistöjen kehittämisen osalta. Myös esimerkiksi Hiidenportin kansallispuisto ja sen mahdolliset laajentumismahdollisuudet Pohjois-Karjalan puolelle tulevaisuudessa ovat kansallisia ja ylimaakunnallisia kysymyksiä.

Maakuntakaavan tavoitteet virkistykselle ja matkailulle:

- Osoitetaan maakuntakaavassa maakunnallisesti merkittävät virkistys- ja matkailukohteet ja -alueet sekä reitit, joilla vahvistetaan maakunnan virkistuksen ja matkailun toiminta- ja kehittämisedellytyksiä
- Tunnistetaan maakunnallisesti merkittävät matkailun ja virkistuksen solmukohtat (monipuolisia matkailupalveluiden keskittymiä ja/tai monipuolisia luonto-, kulttuuri- ja tapahtumaympäristöjä), ja edistetään niiden vetovoimaisuutta
- Osoitetaan ohjeelliset reitit (ulkoilu-, vesiretkeily- ja kelkkailureitit) maakunnan matkailun ja virkistuksen suoniverkostona ja samalla monipuolisina yhteyksinä matkailun ja virkistuksen solmukohtien välillä.
- Suositellaan etenkin matkailulle tärkeimpien ulkoilureittien perustamista virallisina lain mukaisina ulkoilureitteinä
- Huomioidaan Lakeland Finland ylimaakunnallinen konsepti kiinteänä osana maakuntakaavan matkailun ja virkistuksen kehittämisen kokonaisuutta

Selvitystarve

- Laaditaan uusi maakunnallinen matkailun ja virkistuksen selvitys, koska maakunnallista matkailun ja virkistuksen selvitystä ei ole tehty 2000-luvun alun jälkeen. Lisäksi Heinävesi liittyi maakuntaan 2021 eikä kuntaa ole kytketty selvityksissä osaksi maakunnan verkostoa. Myös kaavan seurantatyön aikana havaittiin useita muutoksia matkailuverkostossa.
- Selvitetään matkailun ja virkistuksen kehittämisen kohdealueiden mahdolliset ylimaakunnalliset tarpeet, esimerkiksi Hiidenportin kansallispuiston vaikutukset sekä laajentamismahdollisuudet Pohjois-Karjalan puolelle.
- Tarkistetaan virkistysreittien nykytilanne ja mahdolliset muutostarpeet mm. nykyisen maakuntakaavan tavoitteellisten yhteyksien osalta. Reitistöissä painotus ollut niiden matkailullisessa merkityksessä, vaikka tunnistettu niiden tärkeys myös paikallisten asukkaiden liikkumiselle. Samalla selvitetään reitistöjen jatkuvuus maakuntarajojen yli.
- Tutkitaan pyöräilyn eri muotojen (etenkin maastopyöräily ja gravel-pyöräily) ja niihin liittyvien reittien käsittelytapa maakuntakaavassa. Tarve ainakin maakunnalliselle koosteselvitykselle pyöräreittien merkittävän kasvun ja pyörämatkailun vahvistumisen vuoksi, vaikka reittejä ei suurelta osin maakuntakaavassa osoitettaisikaan.

3.7. Erityistoimintojen alueet

Lähtökohdat

Maakuntakaavassa osoitetaan erityistoimintojen alueina seuraavia maankäytön kokonaisuuksia: jätehuolto (jätteidenkäsittelypaikat), puolustusvoimien ja rajavartioston alueet (harjoitus- ja ampuma-alueet), suojavyöhykkeet, rajavyyhyke, ampumaradat, moottoriradat sekä melualueet. Erityistoiminnot ovat siten monesti esimerkiksi melua aiheuttavia toimintoja tai muutoin selkeästi muista teemoista poikkeavia maankäytön muotoja.

Erityistoimintojen teemat on käsitelty Pohjois-Karjalan maakuntakaavassa 2040 vajaa kymmenen vuotta sitten, mutta niissä on todettu mahdollisia tarkistamisen tarpeita, ainakin ampumaratojen osalta sekä laajemmin puolustusvoimien ja rajavartioston tarpeissa. Muuttunut maailmantilanne ja lakimuutokset aiheuttavat osaltaan näitä tarkistamistarpeita. Myös esimerkiksi jätteiden käsittely on muuttunut ja keskittynyt vahvemmin kiertotalouteen, kierrätykseen ja jätteiden hyödyntämiseen.

Tavoitteet

Tavoitteena on käydä erityistoimintojen maankäyttömuodot läpi ja huomioida mahdolliset muutostarpeet. Tavoitteena on, että häiritseviä toimintoja keskitetään maankäytöllisesti järkeville sijainnille ja turvataan niiden toiminta mahdollisimman vähän häiriötä ympäristölle ja ihmisille aiheuttaen.

Etenkin puolustusvoimien ja rajavartioston alueiden merkitys on noussut muuttuneessa maailmantilanteessa. Kaavatyön yhteydessä selvitetään, miten turvataan viranomaisten toiminta, käydään läpi, onko heillä jotain muutostarpeita voimassa olevaan kaavaan. Samalla huomioidaan valtakunnan tasolla linjattavia asioita siitä, mitä ja miten asioita voidaan jatkossa merkitä maakuntakaavaan.

Maakuntakaavassa on esitetty seudullinen ampumarataverkosto, joka pohjautuu lakisääteiseen maakunnalliseen ampumaratojen kehittämissuunnitelmaan (2016). Kehittämissuunnitelma tullaan käymään läpi ja päivittämään ajan tasalle, josta voi nousta myös muutostarpeita maakuntakaavaan keskittyen vain maakunnallisesti merkittäviin ampumaratoihin. Ampumaratojen kehittämissuunnitelman päivityksessä tullaan sen sijaan huomioimaan laajemminkin ampumatoimintojen tarpeet, lakivaatimukset sekä muuttunut maailmantilanne.

Maakuntakaavan tavoitteet erityistoimintojen alueille:

- Ohjataan nykyisen maakuntakaavan periaatteiden mukaisesti maankäytöllisesti häiritseviä ja meluavia toimintoja erikseen niille varatuille alueille, jotta niistä aiheutuisi mahdollisimman vähän häiriötä ympäristölle ja ihmisille
- Varataan riittävät alueet puolustusvoimien ja rajavartioston toiminnoille ja turvataan niiden toimintaedellytykset maankäytöllisesti

- Turvataan ampumaharrastustoiminnan ja viranomaistoiminnan edellytyksiä osoittamalla maakunnallisesti merkittävät ampumarata-alueet melualueineen maakuntakaavaan
- Osoitetaan moottoriurheilun samoin kuin ajo-opetuksen kannalta maakunnallisesti tärkeät alueet

Selvitystarve

- Päivitetään ampumaratojen kehittämissuunnitelma (2018) mm. muuttuneen maailmantilanteen ja lakimuutosten vuoksi yhteistyössä toimijoiden kanssa.
- Puolustusvoimien ja rajavartioston alueiden tilanteen läpikäyminen viranomaisten kanssa
- Meluavien toimintojen, etenkin moottoriradat, osalta on syytä tehdä tilannepäivitys. Käydään kuntien ja toimijoiden kanssa tarkistus onko muutostarpeita ja mikä ratojen lupatilanne on.

3.8. Energiainfra

Lähtökohdat

Energiainfra on noussut keskeiseksi ja maakunnan kehittämisen kannalta merkittäväksi kokonaisuudeksi, joka vaikuttaa laajasti myös moniin muihin maankäyttöluokkiin. Energiainfra pitää sisällään energiantuotannon, energiankäytön ja energiansiirron voimalaitoksineen, uusiutuvan energian tuotantoineen, sähkölaitoksineen sekä sähkönsiirtolinjoineen. Myös kaukolämpöverkostot ja erilaiset kaasuputket ovat osa energiainfraa, joista kuitenkin erityisesti kaukolämpöverkostot ovat selkeästi osa kuntakaavoitusta paikallisina ja seudullisina kysymyksinä.

Tuulivoimaloiden alueina on osoitettu voimassa olevassa maakuntakaavassa 18 aluetta, mutta vain kolmella alueella on suunnittelussa päästy eteenpäin lähinnä erilaisten sensorivaikutusten rajoitusten vuoksi. Itä-Suomen tuulivoiman kokeilualue on maakunnan yksi keskeinen edunajamisen ja vaikuttamisen asia ministeriöiden suuntaan energiansiirtoverkon vahvistamisen ohella. Energiainfraa sekä tuulivoimaa ja aurinkovoimaa on Pohjois-Karjalan maakuntakaavassa käsitelty vastikään vuosina 2023–2025, joten energiainfraan tarvittavat muutokset voimassa olevaan maakuntakaavaan nähden voivat jäädä melko vähäisiksi. Energian siirrossa tiedetään kuitenkin olevan uusia tarpeita ja siellä on myös monia yhteystarvetyyppejä varauksia, jotka olisi tavoitteena saattaa ohjeellisiksi johtovaroiksi. Tämä merkitseminen ohjeellisena yhteytenä edellyttää, että kantaverkkoyhtiö Fingrid ja alueelliset sähköverkkoyhtiöt tekevät ja teettävät tarkempia reittisuunnitelmia.

Tavoitteet

Energiahuolto eli keskeiset olemassa ja uudet sähkölinjat (110 kV ja 400 kV) sekä energiantuotantoalueet (isoimmat vesivoimalaitokset, tuulivoima-alueet) ja muuntamot, on käsitelty vuonna 2025 hyväksytyssä maakuntakaava 2040, 2.vaiheessa, joten se on pitkälti ajan tasalla vaikkakin teemaan kohdistui kolme erillistä valitusta, jotka ovat hallinto-oikeuden käsittelyssä. Kaavatyössä huomioidaan kuitenkin myös energiateema, mikäli mahdollisia muutostarpeita ilmenee kaavaprosessin aikana. Tällaisia muutostarpeita voi olla esimerkiksi sähkönsiirron osalta, johon voi nousta yksittäisiä muutostarpeita energiamurrokseen liittyen. Lisäksi maakuntaliitto on esittänyt maakuntaan tuulivoiman kokeilualuetta, mikä ei suoranaisesti vaikuta maakuntakaavamerkintöihin, mutta voi aiheuttaa yksittäisiä muutoksia esimerkiksi sähkönsiirtoon.

Maakuntakaavan tavoitteet energiainfralle:

- Ohjataan nykyisen maakuntakaavan mukaisesti maakunta 400 kV:n sähköverkon piiriin ja varaudutaan sen tuomiin muutoksiin ja mahdollisuuksiin maankäytön suunnittelussa yhdessä kuntien kanssa
- Osoitetaan uudet sähkönsiirron yhteydet (400 kV ja 110 kV) ja päivitetään sähkönsiirron voimassa olevat yhteystarpeet ohjeellisina yhteyksinä
- Mahdollistetaan maakunnallisesti merkittävien tuulivoimatuotannon alueiden eteneminen yleiskaavoitukseen ja toteutukseen

Selvitystarve

- Sähkönsiirron reittisuunnitelmien tarve:
 - 400 kV:n sähkölinjan päivitys Imatralta Joensuuhun sekä Joensuusta Pielisen Karjalan kautta Kainuun suuntaan uutena yhteytenä
 - 110 kV:n sähkölinjoissa useita tarpeita ei puolilla maakuntaa
- Sähkönsiirron ajankohtaiset tarpeet sekä yhteystarpeiden esittäminen ohjeellisina siltä osin, kuin sähköyhtiöiden reittiselvitykset valmistuvat
- Tuulivoiman kokeilualuekysymys: Maakuntaliitto tehnyt esityksen kokeilualueesta puolustusministeriöön. Maakuntakaavassa varaudutaan esityksestä mahdollisesti aiheutuvaan maakuntakaavalliseen käsittelyyn, mikäli tarpeita kaavaprosessin aikana ilmenee.

POHJOIS-KARJALA
Maakuntaliitto